

TALE «FRITT ORD»

av Eirik Linaker Berglund og Thor Harald Henriksen

Dette er ikke en historie om djerve journalister. Dette er historien om modige kvinner og menn i og fra Tysfjord.

Barn, unge, foreldre som gjennom flere tiår har ropt om hjelp, men ikke blitt hørt.

Mennesker som har blitt utsatt for vold og grove overgrep begått av nære slektninger, naboer og sambygdinger. Ufattelige krenkelser som kan legge liv i ruiner.

Mange av overgrepshistoriene i Tysfjord lå like under overflaten. En av kildene våre beskrev disse fortellingene som garnblåser trukket under vann av sterke, ukjente krefter. Hun mente samfunnet trengte hjelp til å kutte tauene.

Men selv om mange av historiene lå helt oppe i dagen, vendte venner, slektninger, naboer, kommunen, politiet og storsamfunnet i mange år ryggen til.

Hvorfor? Spørsmålet står fortsatt til dels ubesvart.

De fleste av kildene våre hadde for lengst rømt fra Tysfjord i et forsøk på å finne trygghet andre steder. Både for seg selv og sine barn.

Noen følte seg utstøtt. Av familien, den læstadianske menigheten, lokalsamfunnet. Samtidig gikk de utpekte overgriperne fortsatt rundt i bygda – og forsamlingen – som om ingenting hadde hendt. Beskyttet av taushet. Å snakke om overgrep blir av enkelte ansett som et større svik enn å begå dem.

I månedene, dagene og timene før VG Helg publiserte reportasjen med tittelen «Den mørke hemmeligheten» 11. juni 2016, var vår største frykt at historiene på ny skulle bli avfeid av Tysfjord-samfunnet og omverdenen.

At de som våget å fortelle igjen skulle bli sviktet og latterliggjort. At alt de ofret og risikerte for endelig å bryte tausheten, skulle være forgjeves.

Omfanget og konsekvensene, som ble gjort kjent i politirapporten «Overgrepene i Tysfjord - erfaringer og funn fra politiets etterforskning» i fjor høst, kom som en brottsjøl på mange.

Over 160 straffesaker er opprettet, de aller fleste av dem omhandler seksuelle overgrep.

Over 80 personer i alderen 4 til 75 år har eller har hatt status som fornærmet. Over 90 personer har eller har hatt status som mistenkt, siktet eller tiltalt.

To menn er dømt til lange fengselsstraffer, men har anket. Politiet har varslet flere tiltaler.

Dette ville aldri skjedd uten medvirkningen fra de 11 som fortalte sine historier til oss. Deres mot var helt avgjørende for at så mange kontaktet politiet.

Ett av disse 11 modige menneskene var Anne Malene Paulsen. Hun mistet to sønner i tragiske ulykker. Mange i Tysfjord trodde dette var årsaken til de psykiske problemene hun slet med, men hennes plager startet lenge før det. Anne Malene var en av de mange som ble utsatt for overgrep tidlig i livet.

Etter at hun ble intervjuet tok hun sitt eget liv i januar 2015, halvannet år før reportasjen ble publisert. Anne Malene fikk aldri oppleve å bli hørt og trodd. Hun fikk ikke kjenne på varmen, støtten og anerkjennelsen som de andre. Anne Malene fikk aldri noen oppreisning.

Men hun etterlot seg en arv – engasjementet for at disse historiene skulle bli kjent – til sine to døtre. Ronja, som sang så vakkert for oss i sted, og Marion som også er til stede her i Operaen i kveld. De sørger nå for å føre morens hjertesak videre.

Marion Anne Knutsen ble på mange måter Tysfjord-sakens ansikt utad. Med henne, Marlene Knutsen og Karl Edvard Urheim, som også sang for oss nettopp, fikk reportasjen den helt nødvendige anslagsenergien.

De sto alle tre frem med navn og bilde. Man må nesten være oppvokst i Tysfjord for å forstå hvor mye mot som kreves for å ta en slik beslutning. De trosset baksnakking, hets og trusler. Så rett inn i kameraet. Og overførte skammen til overgriperne.

Noen få dager etter at reportasjen var publisert, hadde vi to vår siste arbeidsdag ved VGs Tromsø-kontor, som var besluttet nedlagt. Vi hadde detonert en bombe, men fikk aldri mulighet til å følge opp saken. Til å hjelpe. Det har plaget oss.

Vi har derfor besluttet å gi bort – ikke bare æren vi er tildelt her i dag – men også prispengene. I samråd med Ronja og Marion har vi besluttet å opprette «Anne Malenes minnefond».

Målsetningen er å bygge opp et robust fond. Avkastningen skal gå til samfunnsnyttige formål i Tysfjord, spesielt rettet mot barn og unge. Små og store tiltak som kan bidra til at tausheten rundt overgrep og krenkelser aldri mer senker seg over Tysfjord.

200 000 kroner er det vi eier og har for øyeblikket, og det er ikke mye i den store sammenhengen. Vi håper derfor på flere bidragsytere.

Og hvis det er noen her i salen med makt og bevilgende myndighet – nå har dere sjansen!

Vi vil avslutte med å gi en stor, stor takk til Fritt Ord. Oppmerksomheten og kvelden så langt har vært overveldende. Den største belønningen er imidlertid at søkelyset igjen kan bidra til at det snakkes om seksuelle overgrep i stedet for å tie om dem. Og til å rette fokus mot jobben som fortsatt gjenstår i Tysfjord, med å få opp øynene for ondskapen og hjelpe dem som trenger hjelp.

Vi vil igjen takke de 11 tapre. Og alle de som i ettertid har stått frem med sine historier.

En spesiell takk går til «Liv», som vi valgte å kalle henne. Hennes hjerteskjærende livshistorie ble den røde tråden i vår reportasje. Hun var den første vi intervjuet. I halvannet

år ventet hun på at de andre historiene skulle falle på plass, og reportasjen bli forløst. Tusen takk for tålmodigheten!

Vi vil også takke Terje Mortensen, fotografen ved VGs Tromsø-kontor, vår viktigste sparringspartner.

Alle de både i og utenfor Tysfjord som har gitt oss råd og innspill underveis.

En stor takk går også til VG, som våget å satse på prosjektet.

Og ikke minst familiene våre som lyttet tålmodig på våre refleksjoner, ga råd og motiverte oss hele veien.

Takk for oppmerksomheten.